

«Brieven van Paulus»

Onregelmatig verschijnend informatieblad van de
heemkundekring "Paulus van Daesdonck".

Redactie: Craenlaer 18

3e jaargang, nr. **15**

Nieuw-Ginneken, Driekoningen 1978.

A. Voorspoedig 1978.

Kort na het begin van het nieuwe jaar verschijnt de vijftiende editie van onze "Brieven van Paulus". Vijftien keer reeds! Het bestuur van de heemkundekring in het algemeen en de redactie van dit blad in het bijzonder wensen U een voorspoedig 1978! Voor onszelf hopen we dat onze Kring ook dit jaar succesvol zal zijn en U een van de trouwe leden blijft.

B. Sintheerklaas en zijn schimmel.

Onder grote belangstelling bracht Sinterklaas dit jaar een bezoek aan de in café Oud-Strijbeek verzamelde leden van onze Kring. Drs. W. Knippenberg vertelde daar aan de leden van de Kring over het ontstaan en de geschiedenis van het Sinterklaasfeest. Het was dan ook te verwachten, dat de goedheiligman een bezoekje zou brengen aan deze feestelijke bijeenkomst om de loftrumpet te steken op enkele leden. Met schitterende dia's en een boeiend verhaal kwam de Turkse heilige weer tot leven. Een succesvolle avond.

C. "Over Brabanders en (hun) humor".

Op maandag 23 januari zal de Brabantse rasverteller Nol van Roessel komen vertellen over "Brabanders en hun humor". Jan Naaykens liet ons vorig jaar genieten van Brabant en de Brabanders. Hij vertelde ons over de "contente mens" en "pronte mensen", over de Brabander op feesten, in optochten en processies. Nol van Roessel komt met ons 'n "praatje" maken over "Brabant", "de humor" en "de Brabander met zijn humor". Het belooft weer een heerlijke avond te worden op de Fazanterie in het aloude Ulvenhoutse Bos. We rekenen op al onze leden met hun echtgeno(o)t(e)! U komt ook? Doen! U zult er geen spijt van hebben! Voor de pauze 'n genoeglijk praatje over en met humor. Na de pauze Nol van Roessel als "D'n denkerd uit d'Eerd". Maandag 23 januari, half negen in de Fazanterie.

D. Onze correspondent in Thorshavn op de Faeroer.

In onze 12e brief berichtten we, dat pater J. van Westerhoven SS.CC. van de Paters van Bavel een boekje zal schrijven over de Nieuwe IJpelaar. (het huidige patersklooster te Bavel) Pater van Westerhoven werkt thans als pastoor in Thorshavn (de haven van de dondergod Thor!), de hoofdstad van de Faeroer-eilanden tussen Schotland en IJsland.

Tijdens de lange winteravonden in het hoge noorden hoopt Pater van Westerhoven het boekje te schrijven, dat we medio 1978 tegemoet kunnen zien. Vanuit het verre Bavel en Ulvenhout wensen we hem alle succes toe.

E. Goede restauratie c.q. verbouwing.

In de maand november 1975 vroeg onze voorzitter in de gemeenteraad de dorpsgezichten van Bavel, Ulvenhout, Grazen, Strijbeek en Galder te beschermen. Ons lid, wethouder Oomen op die vergadering fungerend voorzitter zegde 'n onderzoek toe (Brieven 2, punt G)

In zijn vergadering van 11 mei 1976 besloot de raad op voorstel van B.enW. op de dorpsstraten van Bavel en Ulvenhout een bestemmingsplan te leggen om beide straten tegen verdere onnodige aantastingen te beschermen. (Brieven 5, regel S)

Helaas is nog niet alles definitief geregeld.

Het doet je dan goed als een bewoner van de Ulvenhoutse Dorpsstraat een oud huisje (geen monument!) zodanig herstelt en verbouwt dat het nóg beter past in een oude mooie dorpsstraat.

De heer Van Gestel herstelde Dorpsstraat 82 tot een fraaie huisje.

'n Felicitatie waard!

F. Brabants Heem 4.

Daags voor Kerstmis verscheen het vierde deel van het tijdschrift "Brabants Heem". Ten overvloede delen we aan onze (vele) nieuwe leden mee, dat hun abonnement aanvangt met het 1e nr. van 1978.

G. Invloed van een heemkundekring.

Eind 1976 bezocht een groot aantal leden van onze Kring het museum van onze zustervereniging "Jan Uten Houte" te Etten, in het schitterende Sint-Paulushofje. Dit hofje is ernstig in verval.

De restauratieplannen waren zo goed als rond toen Monumentenzorg plotseling besloot de restauratie meerdere jaren op te schorten! Grote consternatie in Etten-Leur.

Burgemeester Houben reageerde fel, de heemkundekring "Jan Uten Houte" nog veel eller met brieven aan tientallen instanties. En wat gebeurt? Binnen een week na de brieven van onze buurkring zwaait Monumentenzorg te Zeist om als een blad aan een boom. De restauratie gaat onmiddellijk door! Een pluim op de hoed van "Jan Uten Houte" en burgemeester Houben.

H. Heemkunde op de basisschool (3)

De heemkundeprojecten worden op de basisscholen in onze gemeente steeds meer populair. In onze vorige brieven vertelden we U reeds over de op handen zijnde plannen.

Onlangs kreeg de Kring van de heer Morre, docent aan de Paedagogische Akademie te Breda een aantal interessante heemkundeprojecten voor het basisonderwijs. De titels waren:

1. De gemeente (2x) Een klas wordt op het gemeentehuis van Nieuw-Ginneken rondgeleid door de heer Jespers en is de gast van Burgemeester de Kort en de wethouders Verkooijen en Oomen op 18 januari 1974.
2. Bos en Bosbouw (3x) Het bos benaderd vanuit verschillende visies (algemeen, Mastbos, Ulvenhouts Bos)
3. Heemkunde in het geschiedenisonderwijs (stad Breda)

De werkstukken zijn in onze (steeds groeiende) bibliotheek opgenomen. Onderwijzers van de Nieuwginnekense basisscholen kunnen er, indien zij dat wensen, in hun lessen gebruik van maken.

I. Nieuwe Kring.

Opnieuw is er een heemkundekring opgericht in onze contreien. Op 13 december zag te Terheijden een nieuwe kring het licht. Nadere informatie ontbreekt ons nog.

J. Verschenen (9)

Literatuurgids voor de Noordbrabantse geschiedenis een Noordbrabantse bibliografie. Het boek zal begin 1978 verschijnen.

Prijs f16,50, voor leden van onze Kring f13,50.

Uit de historie van de Rooise Klompenmakerij een leuke brochure over dit oude Brabantse ambacht uitgegeven door de heemkundekring "De Oude Vrijheid" te St.Oedenrode en de Kring van Son en Breugel. Mijmeringen over Steenberg als nummer 40 in de reeks publikaties van het Archivariaat Nassau-Brabant.

Breda Toen en Nu 5. Met de regelmaat van de klok laat Wim Mol zijn boekjes verschijnen. Vele oude interessante plaatjes van Breda met een foto van de huidige toestand ernaast. Ook druktechnisch is dit vijf de deeltjeaanmerkelijk beter dan de vorige exemplaren.

Boek 2 Ter gelegenheid van het verschijnen van deel 2 van het Burgerlijk Wetboek in 1976 liet de Rabobank een brochure verschijnen met een toelichting op deze wet, vooral van belang voor verenigingen en stichtingen. Voor besturen van verenigingen erg praktisch.

K. Heemkunde van de bovenste plank.

Het is ieder jaar een heerlijke belevenis een avondje te toeven bij de Bavelse Revue. Voor een vooroorlogse prijs (4,50), uren in de rij staan en vroeg komen voor 'n goed plaatsje konden we 'n hele avond genieten van deze heerlijke dorpsrevue.

Het woonwagenkamp, de tunnel onder de rijksweg, Bavel Anno 1920 en last but not least Paulus van Daesdonck waren enkele onderwerpen van dit speelse toneel van de Bavelse Carnavalsclub.

Dat was heemkunde van de bovenste plank!

L. Vereniging voor Volkenkunde Breda.

Op het Rijksmuseum voor Volkenkunde te Breda worden regelmatig zeer interessante lezingen gehouden. Voor de rest van dit seizoen noteerden we:

27 februari Uluma Het prae-Columbiaanse ceremoniële balspel

20 maart 10 Years after Jagers in Groenland

24 april Een verzamelreis door Afghanistan

M. 20 jaar "De Baviaonen"

Zaterdag 7 en zondag 8 januari vierde de Bavelse Carnavalsvereniging "De Baviaonen" haar vierde lustrum met een receptie en tentoonstelling over 20 jaar Bavel's Carnaval.

Bavel liet weer zien elke aanleiding te kunnen gebruiken om te eesten. Het was een succes. Aan de jubilerende vereniging onze gelukwensen.

N. Kent U dát Nieuw-Ginneken?

Over dat onderwerp zal mevr. Van Dort-van Deurzen op maandag 6 maart a.s. een lezing verzorgen voor onze Kring. Noteerde U de datum? Doen!

O. Collectie Paulus van Daesdonck (12)

Ook in de afgelopen periode werd onze collectie weer uitgebreid. Op het gevaar af iets te vergeten noemen we 'n Gek, 'n reep, paardenkluisters, 'n aersklippel en ander boerderijmateriaal van de fam. Van Hooijdonk te Bavel, 'n zicht, 'n haam en paardenleidsels van de fam. Martens te Ulvenhout, 'n zeis en 'n ploeg van de fam. Kock en van 'n gever in Ulvenhout, die onbekend wil blijven 'n schietspaal, van de fam. Van de Ring 'n aantal oude kinderboeken.

U weet het Paulus verzamelt door! U helpt?

Contactadressen: A. Luijten, 't Hofflandt 36, Ulvenhout 076-61.29.26. A. Lodewijk, Vennekes 26, Bavel 01613-1780.

P. Tentoonstellingen (12)

500 jaar Noordbrabantse Schuttersgilden 22 dec. t/m 22 jan. 1978 in het P.O.C. (bij PSVstadion) te Eindhoven. Toegang gratis. Koud tot op het bot Winterlandschappen in de 16e en 17e eeuw. Noordbrabants Museum, 's-Hertogenbosch van 16 dec. tot 22 jan. a.s.

Q. Driekoningen-zingen

Jaarlijks zien we met Driekoningen talloze groepen door Ulvenhout trekken. Volgens de autochtonen was dit echter vroeger niet zo. Dhr. Bekkers, onderwijzer in Bavel, deelde ons mee, dat Bavel het helemaal niet kent.

Was dit vroeger in Bavel of Ulvenhout helemaal niet bekend?

En in Galder, want Rijsbergen kende het vroeger wel! We zien Uw reacties gaarne tegemoet door een briefje naar Craenlaer 18 of een telefoontje (076-61.27.42). En kent U oude Driekoningenliedjes? Deel ze ons mee! Wij wachten met belangstelling Uw antwoord af.

R. Versjes (3)

Op onze publicatie van Nieuwjaarsversjes kregen we vele reacties. Ook in Bavel kennen we deze en andere versjes. Ons lid Pater Dagobert Gooren ss.cc. uit Bavel publiceerde in 1961 in "Brabants Heem" een interessant artikel daarover, dat we in deze brieven voor U hebben overgenomen.

S. Sprokkelingen uit het Gemeente-archief (4) door dr. F. Brekelmans.

Uit: het Dagblad van Noord-Brabant, 27. juni 1903.

Eerste steenlegging te Ulvenhout.

Gisteren voormiddag te 11½ uur begon de plechtigheid voor het leggen van den eersten steen en de inzegening der fondamente der in aanbouw zijnde kerk.

Zij werd verricht door den Zeer Eerw. Heer Pastoor L.A. Fick, geadsisteerd door den Wel Eerw. Heer A. Franken, kapelaan, en de oud-kapelaans, de Wel Eerw. heeren C. Dirven van Dongen en P. van Eekelen van Bavel.

De architect, aannemer, opzichter en uitvoerder waren aanwezig, zoomede het kerk-en armbestuur. De zangers zongen psalmen en de litanie van Allerheiligen. Om 12 uur was de plechtigheid afgelopen.

T. Straatnamen in Nieuw-Ginneken (4) door J.Jespers.

Na advies te hebben ingewonnen van de adviescommissie voor de straatnaamgeving, heeft het College van Burgemeester en Wethouders bij besluit dd. 26 oktober 1977 de volgende straatnamen vastgesteld in het bestemmingsplan "Eikberg" te Bavel: De straatnamen in "Eikberg" zijn hoofdzakelijk afgeleid van oude perceelsnamen, die reeds voorkomen in koopakten uit de 18e en 19e eeuw. Sommige van deze perceelsnamen zijn nog algemeen plaatselijk bekend.

Kalverwei, Driehoek, Akkerveld, Spiebos, Grote Dries en Witpoel. De straatnaam Houtwal is ontleend aan het perceeltje hoog struikgewas en geboomte, dat behouden is gebleven dankzij de vele bezwaren die zijn uitgebracht door omwonenden tegen het verdwijnen van dit landschappelijk interessant element.

De straatnaam Boerenerftenslotte is ontleend aan de plaatselijke situatie, waarin een of meerdere woonerven voorkomen in combinatie met het gebouw van de Boerenbond.

U. Bijgeloof. (4)

Als men 's Vrijdags een kip te broeden zet, komt er geen enkel kuiken voor den dag.

V. Brabancia

Ons lid R.v.d.Westerlaken wees ons op een aardig acrostichon, dat door M.Nauwelaerts in 1974 werd gepubliceerd in zijn studie over de "Latijnse School en 't Onderwijs te 's-Hertogenbosch tot 1629".

Dit acrostichon dat in 1553 door een Bossche stadsarchivaris werd geschreven werd in 1958 reeds gepubliceerd in "10e Heemkundig Werkkamp 1958" door C.J.M.Leijten.

We willen het U niet onthouden. Het luidt als volgt:

B beata, dat is salich
R regalis, dat is conincklijck
A antiqua, dat is oudt
B bona, dat is goedt
A Audax, dat is coene
N nobilis, dat is edel
C caritativa, dat is in minnen ontfermhertich
I iusta, dat is rechtveerdich
A amabilis, dat is minlijck

W. Heemkundig Weerbericht (8)

Sneeuwjaar - Rijkjaar of (met dezelfde betekenis) Veel sneeuw - Veel brood.

X. Uitspraak (10)

'n Koei wit pas waor veurtie ne stert heet as tiejum kwijt is.
(Nol van Roessel)

.....

NIEUWJAAR-ZINGEN TE BAVEL EN ULVENHOUT

In Brabants Heem 12 (1960), blz. 112 e.v. schreef H. Mandos over het nieuwjaar-zingen te Budel. Dit gebruik bestaat ook nog steeds volop te Bavel en Ulvenhout.

Op Oudejaarsdag trekken de kinderen van Bavel na de laatste H. Mis het dorp rond om huis voor huis hun liedje ten beste te geven. Zingen kan men het eigenlijk niet noemen; het is eerder een opdreunen. Opvallend is het, dat de tekst van de liedjes grotendeels in het min of meer beschaafd Nederlands is gesteld en niet in het eigen dialect. Zo is tenminste de toestand tegenwoordig. Het eerste liedje luidt:

Nieuwjorke houwen,
De katjes zijn verkouwen,
Ze zitten in een schuitje
En blazen op een fluitje;
Ze roepen jaar op jaar:
Ik wens U zalig Nieuwejaar!

Bij de pastoor zingt men echter een ander tekst:

Wie woont er in dit schone huis?
Is mijnheer pastoor niet thuis?
Om ons wat te geven.
Lang zal ie leven,
Zalig zal ie sterven,
Den hemel zal ie erven
In de gloria.
Zalig Nieuwjaar!

Bij de Paters der H.H Harten op het klooster Nieuw IJpelaar klinkt het:

Wie woont er in dit schone huis?
Zijn de Eerwaarde Paters niet thuis?
Om ons wat te geven.
Lang zullen ze leven,
Zalig zullen ze sterven,
Den hemel zullen ze erven
In de gloria.
Zalig Nieuwjaar!

Het schijnt dat dit gebruik van buitenaf is ingevoerd. Een oude inwoner van Bavel vertelde mij, dat vroeger, ongeveer 70 à 80 jaat geleden, enkel kinderen van de zgn. Voorhei uit Oosterhout naar hier kwamen om nieuwjaar te zingen. Dit werd overgenomen door de kinderen van Bavel zelf, vooral door die van de armere stand. De meer gegoede mensen verboden hun kinderen om mee te doen, omdat het als iets minderwaardigs werd

beschouwd. Maar langzamerhand begonnen andere kinderen mee te trekken: snoepgoed en centen die bij deze gelegenheid worden uitgedeeld (in de hand gegeven en niet gestrooid) waren te aantrekkelijk! Tegenwoordig (zeker sinds de laatste veertig jaren) is het een normaal jaarlijks terugkerend gebruik. Ik tekende uit de mond van oudere mensen nog een liedje op, dat tegenwoordig niet meer gezongen wordt, naar ik meen:

Nieuwjorke zoete,
't Verken heeft vier voete,
Vier voeten en ene stert,
Is toch wel 'n centje werd!

Als de mensen hier of daar niets wilden geven, werd hetzelfde liedje herhaald met een ander slot. De twee laatste regels klonken dan als volgt:

Vier voeten en een snuit,
Hang den gierigen bok mar uit!

In Ulvenhout trekken de kinderen rond acht uur uit om nieuwjaar te zingen. Soms zijn er die al om kwart over zeven beginnen. Men zingt hier ook het bovenvermelde: Nieuwjorke (h)ouwen, enz. Meestal gaat dit liedje over in een tweede:

Aos, aos Nieuwejoar,
Twee koeken zijn 'n paar.
Zijn ze niet gebakke,
Gif me mat ene appel,
Krik-krak notjes,
Als vader of moeder wafels bakt
Komt de boter uit 't vloodje.

Opvallend is nu dat men hier in Ulvenhout alles in het dialect zingt. Als de kinderen niets krijgen, dan vinden zij dat daar ook nog iets op gezongen moet worden;

Boven an den hemel
Hangt ene zak mee zemel;
Ied're zemel is n' duit,
Hang den gierigen bok mar uit!

Voor zover ik heb kunnen achterhalen, zong men bij de pastorie geen apart liedje. Om het voortdurende gebel aan de pastorie te vermijden, heeft de tegenwoordige pastoor, F. N. H. J. Eppings, sinds Oudejaar 1959 het volgende gebruik ingevoerd. 's Middags om 12.00 uur worden alle kinderen op het kerkplein verwacht om hun nieuwjaarsliedje te zingen voor de pastoor, die daarna aan ieder kind een cent geeft.